

บทที่ ๒

ปัญหา กัมพูชา

สภาพทั่วไปและความเป็นมาของปัญหา

สภาพของสงครามกัมพูชาระหว่างแนวร่วมแห่งชาติเพื่อการกู้ชาติกัมพูชา (Kampuchea National United Front For National Salvation) ภายใต้การนำของเฮง สัมริน - ผู้นำคนหนึ่งในพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา และเคยดำรงตำแหน่ง รมว. สาธารณสุขกระทรวงสาธารณสุข และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองซึ่งมีอิทธิพลอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชาและเวียดนาม กับรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยของพอล พต เริ่มขึ้นในช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) นั้น เป็นที่ทราบกันดีว่าโดยแท้จริงเป็นสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา ทั้งนี้เพราะเวียดนามได้ให้การสนับสนุน "แนวร่วมแห่งชาติ" ของ เฮง สัมริน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง จึงเห็นได้จากสำนักข่าวเวียดนามประกาศข่าวการจกตั้งอย่างเป็นทางการของแนวร่วมฯ ดังกล่าว เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) โศกฤษฎีชื่อ เฮง สัมริน เป็นประธาน และกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของแนวร่วมดังกล่าวว่าเพื่อโค่นล้มรัฐบาลพอล พต ที่ทำรัฐประหาร พร้อมกันนี้กำลังทหารของแนวร่วม เฮง สัมริน รวมทั้งสิ้นจำนวนประมาณ ๑๕,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ คน ใ้ร่วมกับกำลังทหารเวียดนามประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน บุกรุกเข้ายึดครองกรุงพนมเปญ ได้สำเร็จภายหลังจากเริ่มยุทธการคอกบ๊วนตามแผนของเวียดนาม ในวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) และเข้าถึงใจกลางกรุงพนมเปญในวันที่ ๗ มกราคม ปีถัดไป ซึ่งเป็นสงครามสายฟ้าแลบ ใช้เวลาเพียง ๑๐ วัน ๒

* จุลชีพ ชินวรรโณ, ชนวนสงคราม : ไทย จีน อินโดจีน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คอกหงษ์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑.

๒ สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๑ - ๒.

เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่ว่า เอง สัมริน เองซึ่งอุปโลกน์เป็นประธานแนวร่วมฯ มิได้เป็นที่รู้จักถึงชื่อเสียงและบทบาทมาก่อน จึงไม่น่าเป็นไปได้ว่าเขาจะสามารถสร้างฐานอำนาจได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว จึงมีกรงพมเปญไ้ภายหลังจากการจัดตั้งแนวร่วมแห่งชาติเพื่อปลดปล่อยกัมพูชาเพียงเดือนเศษ และแน่นอนจะมีการเตรียมตัวอย่างถี่ถ้วนถี่ตาม ฉะนั้น ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่จึงเชื่อมั่นว่ารัฐบาลของ เอง สัมริน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบอบ เอง สัมริน (เพราะเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้รับการรับรองจากสหประชาชาติ) จะมีขีดความสามารถจนถึงขั้นดำเนินการปฏิวัติยึดอำนาจรัฐได้โดยลำพังตัวเอง ในทางตรงกันข้ามระบอบ เอง สัมริน น่าจะเป็นเพียงรัฐบาลหุ่นของเวียตนาม และเหตุที่เวียตนามต้องจัดตั้งแนวร่วมขึ้นแทนที่จะบุกกัมพูชาโดยตรง ก็เพราะเวียตนามต้องการสร้างความชอบธรรมในการบุกกัมพูชาเท่านั้น (๓๖) และยังเป็นการลดการประณามหรือกล่าวหาว่าเวียตนามกระทำตนเป็นผู้รุกรานอีกด้วย

สำหรับสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างเวียตนามกับกัมพูชาที่ทำให้ความขัดแย้งลุกลามถึงขั้นมีการใช้กำลังทหารนั้น โคมัยเอกสารศึกษาถึงสาเหตุดังกล่าวมากมายหลายฉบับ อย่างไรก็ตาม ในขั้นนี้จะขอนำมากล่าวถึงแต่เพียงสังเขปเบื้องต้น ซึ่งอาจจะทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้จากเอกสารอ้างอิงต่อไป

โดยสรุปสำหรับสาเหตุของความขัดแย้งเหล่านี้มีมูลฐานเบื้องต้นมาจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคม การเมือง และเศรษฐกิจภายใน ปัญหาเส้นเขตแดน และอิทธิพลการเมืองระหว่างประเทศ (๓๗) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(๓๖) สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา, หน้า ๔.

(๓๗) จุลชีพ ชินวรรณ, ขนวนสงคราม : ไทย จีน อินโดจีน, หน้า ๖.

๑. เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์

ในอีกทศวรรษชาติเขมรเคยมีอารยธรรมที่รุ่งเรืองและอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ โดยในระหว่างศตวรรษที่ ๘ - ๑๘ มีอาณาเขตรอบคลุมดินแดนทางตอนใต้ของเวียดนามและบางส่วนของประเทศไทยในปัจจุบัน ต่อมาในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๗๘ - ๒๓๘๐ (ค.ศ. ๑๘๓๕ - ๑๘๓๗) เวียดนามใต้เข้ามามีอิทธิพลเหนือกัมพูชา มีการส่งกองทัพเข้ามาผนวกดินแดนบางส่วน ตลอดจนเข้ามามีบทบาทในราชสำนักกัมพูชาและสถาปนาสังคมกัมพูชา ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสได้ครอบครองทั้งเวียดนามและกัมพูชา และใช้ชาวเวียดนามเป็นข้าราชการในการปกครองควบคุมชาวกัมพูชา ซึ่งเวียดนามได้ปกครองแบบกึ่งที่เข้มแข็งและเอาเปรียบชาวเขมร กอปรกับชาวเวียดนามมีความสามารถในการควบคุมบริหารเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็อาจเพราะความเอาใจใส่และความขยันขันแข็ง (๕) บทบาทของชาวเวียดนามจึงมีลักษณะเป็นนายเหนือหัวของชาวกัมพูชา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงสร้างให้ชาวกัมพูชาเกิดความรู้สึกต่อต้านและเกลียดชังชาวเวียดนาม ซึ่งในเอกสารสมุคปกคำ Black Paper ซึ่งเป็นเอกสารทางการของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย จัดพิมพ์ในกรมการหนังสือพิมพ์และสารนิเทศเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๖๑ (ค.ศ. ๑๙๑๘) ซึ่งในช่วงดังกล่าวเริ่มปรากฏความขัดแย้งบริเวณชายแดนระหว่างสองประเทศตั้งแต่เริ่มมีการปะทะที่ชายแดนตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ (ค.ศ. ๑๙๑๗) เป็นต้นมา ในสมุคปกคำดังกล่าวได้เปิดโปงไปถึงธาตุแท้ของนักผนวกดินแดนเวียดนามไว้โดยนัยแรก โดยกล่าวถึงถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และความพยายามของเวียดนามในอันที่จะเข้ามามีอิทธิพลครอบงำเหนือดินแดนกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดเกี่ยวกับสหพันธอินโดจีน

แนวความคิดเกี่ยวกับสหพันธอินโดจีน (Indochina Federation) นี้เป็นเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของเวียดนาม แนวความคิดนี้เดิมเป็นของฝรั่งเศสที่จะรวมอินโดจีนเป็นประเทศเดียว จะเห็นได้จากการพยายามจักรระบบการปกครองแบบสหพันธรัฐโดยขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่อินโดจีน มีการจัดตั้งธนาคารแห่งอินโดจีน และ

๕ สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา, หน้า ๑๔.

ใช้ระบบเงินตราเดียวกัน แต่ฝรั่งเศสไม่อาจกระทำสำเร็จเนื่องจากมีปัญหาการจัดตั้ง
รัฐบาลกลางของสหพันธ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ (ค.ศ. ๑๙๔๐) ฝรั่งเศสได้จัดประชุมระหว่างตนกับ
ผู้แทนแคว้นต่าง ๆ ในอินโดจีน เพื่อหาทางกำหนดโครงการสำหรับ Associated States
of Indochina แต่ล้มเหลว^๖ ทางค่านพรคคอมมิวนิสต์เวียดนามปรากฏว่าได้รับ
อิทธิพลจากฝรั่งเศสเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องสหพันธ์อินโดจีนนี้ ดังเห็นได้จาก โฮจิมินห์ ซึ่ง
เป็นผู้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ (ค.ศ. ๑๙๓๐) โดยได้รับการสนับสนุน
จากองค์การคอมมิวนิสต์สากล (COMINTERN) เพื่อเผยแพร่ลัทธิมาร์ก-เลนิน ในการ
ต่อสู้ปลดแอกจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส พรรคนี้มีบทบาทสำคัญในการขึ้นำและมีอิทธิพลเหนือ
ขบวนการประเทศลาว และขบวนการเขมรอิสระที่ทำการต่อต้านฝรั่งเศสในลาวและกัมพูชา
โฮจิมินห์เคยกล่าวไว้ว่า "ข้าพเจ้าจะสุขใจยิ่งขึ้นถ้าประเทศเวียดนามร่วมมือกับพี่น้องประเทศ
กัมพูชาและลาว เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นจริงของสหพันธ์แห่งเวียดนาม ลาว และกัมพูชา
เร็วขึ้น" และในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ (ค.ศ. ๑๙๓๔) มีเอกสารของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามชิ้นหนึ่ง
ระบุว่า "ไม่มีการพิจารณาใด ๆ สำหรับการปฏิวัติกัมพูชา โดยเฉพาะจะมีเพียงการปฏิวัติ
อินโดจีนเท่านั้น"^๗ และจากรายงานลับของพรรคลาวทอง (พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม)
แจกจ่ายให้แก่สมาชิกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๔๑) ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์
ลาวและเขมรจะแยกตัวออกเพื่อทำการปฏิวัติในประเทศตน ระบุว่า "ในอนาคตถ้าหาก
เงื่อนไขอันอำนวยพรปฏิวัติทั้งสามแห่ง เวียดนาม กัมพูชา และลาว จะต้องรวมกันเป็น

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^๗ Milton Osborne, "Kampuchea and Vietnam : A
Historical Perspective" Pacific Community Vol. 9
No. 3 (April 1978) : 257.

พรรคเดียวอีกครั้ง" ^๕

๒. สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายใน

ในประเด็นนี้จะศึกษาถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายในของทั้งสองประเทศไปด้วยกัน เพื่อจะได้เกิดภาพรวมในแง่ที่ว่าปัจจัยดังกล่าวก็มีอิทธิพลต่อ ความขัดแย้งระหว่างประเทศทั้งสองด้วยอีกทางหนึ่ง

๒.๑ สภาพสังคม

จะเป็นการศึกษาถึงปัญหาใหญ่ที่เด่นชัดในความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศมากที่สุด กล่าวคือ ปัญหาชนกลุ่มน้อย โดยปัญหาดังกล่าวนี้ประกอบด้วยปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเวียตนามในกัมพูชา และชนกลุ่มน้อยชาวกัมพูชาในเวียตนาม

ปัญหานี้เกิดขึ้นมาจากการขยายตัวของเวียตนามลงมาทางตอนใต้ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๓ ทำให้ชุมชนชาวจีนอยู่ปะปนกับชาวเขมรที่อยู่มาตั้งแต่เดิมในบริเวณสามเหลี่ยมปากน้ำโขง และบางส่วนได้เข้าไปอยู่ในดินแดนส่วนอื่น ๆ ของกัมพูชาก็ด้วย โดยเฉพาะตามที่ราบลุ่มแม่น้ำริมฝั่งทะเลสาบใหญ่ตอนกลางประเทศ ฝรั่งเศสได้อพยพชาวจีนเข้าไปในกัมพูชามากขึ้น และกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างกัมพูชากับโคชินจีน (ดินแดนซึ่งเดิมเป็นของกัมพูชา) อย่างไม่เป็นธรรม จึงมีผลให้ชาวกัมพูชาจำนวนมากตกค้างอยู่ในดินแดนโคชินจีน ซึ่งต่อมาฝรั่งเศสได้ยกให้อยู่ภายใต้การปกครองของเวียตนาม ^๕

๒.๑.๑ ชนกลุ่มน้อยชาวจีนในกัมพูชา หลังจากยึดครองอินโดจีน ฝรั่งเศสได้นำชาวจีนจำนวนมากเข้าไปอาศัยในกัมพูชา โดยเข้าไปทำงานในองค์การรัฐบาลและเข้าไปประกอบอาชีพอื่น ๆ และเมื่อรวมกับพวกที่เข้าไปก่อนหน้านี้แล้วทำให้ชาวจีนเป็นชนกลุ่มน้อย

^๕ Danis J. Duncanson, "Indochina : The Conflict Analysed" Conflict Studies No. 39 (October 1973) : 12

^๕ เมธา พร้อมเทพ, ชนวนสงครามเวียตนาม-กัมพูชา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๖๔ - ๑๖๕.

ที่มีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มประชา ในปี พ.ศ.๒๔๘๓ (ค.ศ.๑๙๔๐) มีชาวญวนอาศัยอยู่ในกลุ่มประชา ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ - ๔๕๐,๐๐๐ คน และประมาณครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในทอมเบญ ชาวญวนในกลุ่มประชาส่วนใหญ่พยายามรักษาเอกลักษณ์ของตน ไม่ยอมผสมกลมกลืนกับคนพื้นเมืองชาวเขมร และพวกนี้มีความสามารถควบคุมเศรษฐกิจของกลุ่มประชากรลงมาจากจีนส่วนใหญ่มีฐานะดี เมื่อรัฐบาลพอลพต ได้เข้ามาบริหารประเทศในปี พ.ศ.๒๕๑๔ (ค.ศ.๑๙๗๑) ก็ได้ขับไล่ชาวญวนออกไปจากกลุ่มประชาเป็นจำนวนถึง ๓๐,๐๐๐ คน^{๑๐} การกระทบกระทั่งกันระหว่างชาวญวนในกลุ่มประชา กับรัฐบาลกลุ่มประชาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ ทำให้กองทหาร เวียดนามพยายามเข้าไปเพื่อพิทักษ์ปกป้องคนเหล่านั้น

๒.๑.๒ ชาวกัมพูชาในเวียดนาม หรือที่เรียกว่าพวกเขมรดำซึ่ง เป็นชาวเขมรพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงตลอดไปทางใต้จนสุดชายฝั่งทะเล ตั้งแต่สมัยอาณาจักร กัมพูชายังปกครองดินแดนเหล่านั้นมีจำนวนประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน ต่อมา เวียดนามขยายอิทธิพลเข้าไปและยึดครองดินแดนในศตวรรษที่ ๒๓ เมื่อฝรั่งเศสเริ่มขยายอิทธิพลเข้าไปในอินโดจีน กษัตริย์เขมรพยายามขอความช่วยเหลือจากฝรั่งเศสเพื่อที่จะได้คืนดินแดนเหล่านั้นกลับคืน แต่เมื่อฝรั่งเศสได้แผ่อิทธิพลเหนือเวียดนามแล้ว ก็ไม่มอบคืนดินแดนเหล่านั้นคืนแก่กัมพูชา กลับเข้าปกครองเองโดยตรง และในปี พ.ศ.๒๔๘๒ (ค.ศ.๑๙๔๑) ฝรั่งเศสมอบโคชินจีนให้แก่ เวียดนามอย่างเป็นทางการโดยไม่รับฟังการประท้วงของกลุ่มประชาแต่อย่างใด เอกสารของทางการ กัมพูชากล่าวว่า ในปัจจุบันมีชาวเขมรดำประมาณเกือบสี่ล้านคนอยู่ภายใต้การปกครองของเวียดนาม บริเวณสำคัญที่ชาวเขมรดำอาศัยอยู่มากคือบริเวณเขตตะวันตกเฉียงเหนือของไซ่งอน ในจังหวัด เทียนหนั และบริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของไซ่งอน โดยเฉพาะในเขตจังหวัดพูวินห์ (Phu Vinh) หรือตราวินห์และอันซวน (An Xuyen) บริเวณทั้งสองนี้ชาวเขมรดำอยู่ประมาณ ๓๕๐,๐๐๐-๔๐๐,๐๐๐ คน และอีกบริเวณได้แก่ ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย เช่น จังหวัดหรัคยา ซ็อคครังและตราวินห์ นอกนั้นก็กระจายอยู่ในสามเหลี่ยมปากน้ำโขง

^{๑๐} Far Eastern Economic Review (13 January 1987) :

ชาวเขมรซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในความสัมพันธ์ของกัมพูชากับเวียดนามได้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ (ค.ศ. ๑๙๔๐) รัฐบาลกัมพูชาพยายามยืนยันที่จะให้ชาวเขมรคำมีสิทธิในการที่จะรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีการดำเนินชีวิต รวมทั้งสิทธิในการปฏิบัติศาสนกิจในพุทธศาสนาิกายหินยานตามแบบของชาวเขมร และการเปิดโรงเรียนที่สอนภาษาเขมรขึ้น แต่รัฐบาลเวียดนามได้ถือว่าเป็นกิจการภายในประเทศ และประชาชนทุกคนที่เกิดในเวียดนามได้ก็ล้วนแต่เป็นประชาชนของเวียดนามทั้งสิ้น รัฐบาลเวียดนามได้ให้การรับรองว่าสิทธิของชาวเขมรซึ่งจะได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกันกับชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ในเวียดนามได้ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ (ค.ศ. ๑๙๖๓) กัมพูชาอ้างว่ารัฐบาลเวียดนามได้ปฏิบัติต่อชาวเขมรคำอย่างไม่เป็นธรรม เพียงแต่เพราะชาวเขมรคำนับถือศาสนาพุทธ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กัมพูชาคัดค้านความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามได้ในกรณีพิพาทปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๗-๑๙๗๙) แม้ว่าจะไม่มีการกล่าวถึงชาวเขมรคำโดยตรง แต่ผู้นำกัมพูชาก็แสดงความปรารถนาที่จะได้กินแกมเขมรคำที่สูญเสียไปกลับคืนจากเวียดนาม **

๒.๒ สภาพเศรษฐกิจ

เมื่อศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจของเวียดนามในช่วงก่อนที่จะมีการใช้กำลังรุกรานกัมพูชาก็มีข้อมูลต่าง ๆ ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง กล่าวคือ ภายหลังจากการรวมประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) แล้ว สภาพเศรษฐกิจโดยทั่ว ๆ ไปของเวียดนามอยู่ในสภาพที่บอบช้ำพอสมควร เพราะต้องผ่านการทำสงครามอันเป็นระยะเวลาจนถึง ๓๐ ปีนับแต่ในอดีตหลังสงครามโลกเรื่อยมา ยิ่งกว่านั้นในปีถัดมาคือ พ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) เกิดสภาพความแห้งแล้งขึ้นทั่วไปในเวียดนาม และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗)-พ.ศ. ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) เกิดภัยธรรมชาติจากพายุมรสุม น้ำท่วม พื้นที่เพาะปลูกจำนวนมาก (ในปีดังกล่าวทั่วประเทศไทยและกัมพูชาได้รับผลกระทบกระเทือนจากพายุมรสุม เกิดน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูกจำนวนมากด้วย) **

** เมฆา พร่อมเทพ, ขนวนสงครามเวียดนาม-กัมพูชา, หน้า ๑๑๐ - ๑๑๑.

** ชัยสิริ สมุทวณิช, เวียดนามกับการรุกรานกัมพูชา, (กรุงเทพมหานคร : เกษมการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๘.

นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นระยะเดียวกันกับความขัดแย้งระหว่างจีนและเวียดนามในหลายด้าน อาทิ อุทกกรรม การฉกฉวย ใต้มรรลุถึงจุดแตกหัก (ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งจะไต่กล่าวต่อไปข้างหน้า) จีนได้ระงับความช่วยเหลือต่าง ๆ ซึ่งการบอกละทิ้งกล่าว ทำให้โครงการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนาม ๓๒ โครงการ คิดเป็นมูลค่า ๑,๐๐๐ ล้านดอลลาร์ ต้องหยุดงักลงทันที ส่งผลกระทบต่อแผนพัฒนาของเวียดนาม และยิ่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจด้วย ทั้งนี้เพราะภายหลังจากการรวมประเทศดังกล่าวมาแล้วนั้น เวียดนามได้ให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากร โดยเน้นทางด้านเกษตร โดยตั้งเป้าหมายไว้พร้อมกัน ๒ ด้าน คือ การสร้างสังคมนิยมทั่วประเทศทั้งเหนือและใต้ และระดมทรัพยากรเพื่อมุ่งเน้นใช้ในด้านป้องกันประเทศ เวียดนามถือว่า เป้าหมายทั้งสองนี้เป็นเรื่องสำคัญ และเป็นแนวทางที่จะต้องดำเนินไปให้ถึงที่สุด ^{๑๓}

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งกล่าวไว้ว่า เป็นตัวแปรสำคัญตัวหนึ่ง ต่อการที่ทำให้เวียดนามรุกรานกัมพูชานั้น ในสรุปปกคำของกรมการเมืองหนังสือพิมพ์และสารนิเทศของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยไว้วิเคราะห์ถึงปัจจัยทางด้านนี้ โดยพิจารณาประกอบกับสภาพทางภูมิศาสตร์ซึ่งสังเขปได้ดังนี้

สภาพยากไร้ทางเศรษฐกิจของเวียดนาม ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีภูเขาและหินแข็ง ประกอบด้วยสภาพดินไม่อุดมสมบูรณ์และยังมีภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น อุทกภัย ความเสียหายให้เกิดพื้นที่เพาะปลูกอยู่เสมอ ทำให้เวียดนามต้องชวนชาวบ้านหาแหล่งอุดมสมบูรณ์อื่น ๆ ซึ่งก็ทำได้ด้วยการขยายดินแดนลงมาทางใต้ โดยมีสภาพที่ตั้งเป็นตัวจำกัดการขยายอำนาจและอิทธิพลของเวียดนาม เช่น ไม่สามารถขยายไปทางเหนือเพราะต้องประจัญหน้ากับจีนซึ่งแข็งแกร่งกว่าหรือถ้าขยายไปทางตะวันตกก็มีภูเขาสูงกั้นอยู่ ทางที่เหลือคือขยายลงทางใต้ซึ่งมีลักษณะการเมืองการปกครองที่อ่อนแอกว่า ทำให้การขยายดินแดนเป็นไปได้โดยสะดวก และนอกจากนั้นทางตอนใต้ยังมีพื้นที่ว่างที่อุดมสมบูรณ์อยู่อย่างเหลือเฟือ ^{๑๔}

^{๑๓} คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในเอกสาร Fifty years of Activities of the Communist Party of Vietnam, Kanoi 1980.

^{๑๔} กระทรวงต่างประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย, กรมหนังสือพิมพ์และข่าวสาร, กอนกัมพูชาแตก, แปลโดย เติตรา เบญจองค์ และคณะ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ล้อมพวง, ๒๕๒๕), หน้า ๓๔.

๒.๓ การเมือง

ในที่นี้จะกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา ซึ่งต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) พรรคฯ นี้ได้ปฏิวัติยึดอำนาจรัฐภายใต้การนำของพล พต โดยพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา นี้ก็มีความขัดแย้งบางประการกับพรรคคอมมิวนิสต์ เวียดนาม หรือที่เรียกกันว่าพรรคแรงงานเวียดนาม โดยการศึกษาในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงภูมิหลังความเป็นมาในอดีต เพื่อความเข้าใจและศึกษาถึงสภาพความขัดแย้งในระหว่างช่วงที่พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชามีอำนาจอยู่ในกรุงพนมเปญ

๒.๓.๑ ภูมิหลัง พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๗๓ (ค.ศ. ๑๙๓๐) โดยความริเริ่มของโฮจิมินห์ และในปลายปีเดียวกันนั้นเองพรรคนี้ก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็น พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนตามคำแนะนำของโคมินเทิร์น ^{๑๕}

ประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามและกัมพูชาและความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและกัมพูชานั้นตั้งแต่เกิดพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนจนกระทั่งถึงกรณีพล พต ยึดอำนาจได้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) และต่อมาได้ถูกระบอบ เอง สัมริน ภายใต้การสนับสนุนของเวียดนามทำการโค่นล้มและยึดกรุงพนมเปญได้ใน พ.ศ. ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙) นั้นพอจะแบ่งออกได้เป็น ๖ ช่วง คือ ระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๔๑) ช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๙๓ (ค.ศ. ๑๙๔๑-๑๙๕๐) ช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๖๐) ช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๗๐) และช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๐-๑๙๗๑) และช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๑-๑๙๗๙) ^{๑๖}

ช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๘๔ (ค.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๔๑) ในช่วงนี้งานของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนประสบความสำเร็จน้อยมากทั้งในความเคลื่อนไหวในลาวและกัมพูชามีเพียงแต่การจัดตั้งและขยายฐานอย่างหลวม ๆ เท่านั้น ทั้งนี้ เพราะอยู่ในช่วงแรกซึ่งเคลื่อนไหวในเวียดนามมากกว่า

ช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๙๓ (ค.ศ. ๑๙๔๑-๑๙๕๐) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนสามารถเข้าไปมีบทบาทหลักต้นและชี้้นำให้แกขบวนการกู้เอกราชและสร้างขบวนการคอมมิวนิสต์ที่รวมเข้าอยู่ในพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน อย่างไรก็ตามก็แต่เนื่องจากความห่างไกลทางบ้านศูนย์กลางอำนาจของพรรคฯ และพื้นที่ปฏิบัติการ กล่าวคือ พรหมแดนของกัมพูชาก็มีเพียงติดกับเวียดนามภาคใต้และปริมณฑลที่มีการปฏิบัติการทางทหารที่ค่อนข้างได้ผลในการขัดขวางการติดต่อระหว่างหน่วยงานของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนกับหน่วยงานย่อยในกัมพูชา

^{๑๕} สตีเฟ่น อาร์ เฮคเตอร์, รากเหง้าความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชากับพรรคแรงงานเวียดนาม, แปลโดย บันดิกา เลิศล้ำอำไพ และคณะ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๒๓) หน้า ๓.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๓.

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๔๔-๑๙๖๐) เป็นช่วงที่บทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนตกต่ำไปอีก ภายหลังจากที่ได้มีการประชุมเจนีวาในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ (ค.ศ. ๑๙๔๔) และได้มีการพิจารณาเพื่อยุติความขัดแย้งในอินโดจีน มีการค้าประกันความเป็นกลาง จักตั้งคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศเพื่อตรวจสอบควบคุมการถอนกำลังต่างชาติออกจากดินแดนแต่ละฝ่าย ปล่อยให้พลอาวุธ เป็นต้น และในกัมพูชาเองฝ่ายรัฐบาลก็ได้ทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างหนัก ผู้นำของคอมมิวนิสต์กัมพูชาส่วนใหญ่เลือกทางที่ค่อนข้างปลอดภัยด้วยการลี้ภัยไปอยู่ที่อานอย ส่วนผู้ที่ยังหลงเหลืออยู่ภายในประเทศก็อยู่ในสภาพแตกกระเสี้ยน ไม่สามารถรวบรวมองค์การจักตั้งได้อีก

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๗๐) สืบต่อจากช่วงระยะเวลาข้างต้นดังกล่าว ความเคลื่อนไหวของกลุ่มคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาต้องหลบลงเคลื่อนไหวใต้ดินในช่วงนี้ นักคอมมิวนิสต์รุ่นใหม่ อาทิ พอล พต และเขี้ยว สัมพัน ซึ่งเพิ่งสำเร็จการศึกษาในฝรั่งเศสได้เดินทางกลับมาและเริ่มงานใต้ดิน^{๑๓} เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มผู้นำขบวนการคอมมิวนิสต์รุ่นใหม่นี้ไม่เคยผ่านงานจักตั้งร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และไม่มีความสัมพันธ์กับพรรคฯ ดังกล่าวในลักษณะเป็นทางการแต่อย่างใด องค์การจักตั้งใหม่ของกัมพูชาจึงค่อนข้างมีอิสระจากแนวทางการเมืองของเวียคนาม และยังปรากฏชัดเมื่อได้มีการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) โดยแกนนำของพรรคมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังมีความผูกพันกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียคนาม และอีก ๒ ปีต่อมาคือใน พ.ศ. ๒๕๐๖ (ค.ศ. ๑๙๖๓) บุคคลที่เป็นตัวเชื่อมสำคัญคนสุดท้ายระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนกับพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา คือ ฤจ สุมท^{๑๔} เลขาธิการพรรคกัมพูชาได้เสียชีวิตลง การสืบทอดอำนาจ ตลอดจนการบริหารงานภายในพรรคจึงตกเป็นของผู้นำหัวก้าวหน้ายุคใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากฝรั่งเศส อาทิ พอล พต, เขี้ยว สัมพัน โขยสินเชิง

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๐-๑๙๗๕) ความขัดแย้งระหว่างพรรค

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒ - ๔๓.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

คอมมิวนิสต์กัมพูชา และพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเริ่มปรากฏ สืบเนื่องจากในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ (ค.ศ. ๑๙๖๗) ได้มีการจลาจลต่อต้านรัฐบาลขึ้นที่เมืองสามลอค (Samlaut) จังหวัดพระตะบอง เนื่องจากทางจังหวัดมีโครงการสร้างโรงงานน้ำตาลขึ้นที่เมืองนั้น และมีการเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างโรงงาน แต่การจ่ายค่าที่ดินค่ามากไม่เป็นที่พอใจของประชาชน พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา ได้เข้าทำการปลุกระดมให้ประชาชนต่อต้านรัฐบาลอย่างเปิดเผย รัฐบาลส่งทหารเข้าไปปราบปราม และสร้างความเสียหายอย่างมากแก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ การกระทำของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาได้รับการตำหนิและโจมตีจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามอย่างรุนแรง สมาชิกและผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาที่นิยมเวียดนามได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับการกระทำในครั้งนี้เช่นกัน^{๒๕} พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ส่งสมาชิกเข้าไปพยายามชักจูงไม่ให้พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาใช้วิธีการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ^{๒๖} เหตุผลที่ฝ่ายเวียดนามต้องการให้พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาวางอาวุธ ในคำหนึ่งก็เป็นเหตุผลทางยุทธศาสตร์ เพราะเวียดนามกลัวว่าพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาจะได้รับกำลังทางการ เมืองทางทหาร และประสบการณ์ต่าง ๆ จากการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ ในอีกคำหนึ่ง เวียดนามกลัวว่ากำลังปฏิวัติจะได้รับการพัฒนาให้เติบโตและเข้มแข็งขึ้นในทุก ๆ ด้าน เล ควน ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์กล่าวว่า "จากประสบการณ์ของเราจะต้องหลีกเลี่ยงการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ กัมพูชาควรรอนจนกว่าเวียดนามจะได้รับชัยชนะแล้วเราก็จะปลดปล่อย ทมเปดผู้ช่วยการโจมตีในครั้งเดียวอย่างเด็ดขาด"^{๒๗} แต่พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาก็ยังคงยืนยันที่จะดำเนินนโยบายการต่อสู้ด้วยกำลังประสานการต่อสู้ทางการเมืองต่อไป

พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาไม่ได้อาศัยความช่วยเหลือจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามแต่อย่างใด ในระหว่างการต่อสู้กับทหารรัฐบาลกัมพูชาในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๑ (ค.ศ. ๑๙๖๘) ถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๓

^{๒๕} David P. Chandler, "Changing Cambodia," Current History 59 (December 1970) : 335

^{๒๖} กระทรวงต่างประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย, กรมหนังสือพิมพ์และข่าวสาร, กอน กัมพูชาแตก, หน้า ๕๕.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐ - ๑๑๑.

(ค.ศ. ๑๙๓๐) แต่พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาก็หวังที่จะให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามอยู่เฉย ๆ และยุติการกระทำที่ต่อต้านการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา แต่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนอกจากจะส่งคอมมิวนิสต์ชาวเขมรที่นิยมเวียดนามแทรกซึมเข้าไปในพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาแล้วยังใช้พวกเวียคมินท์ที่เข้าไปหลบซ่อนอยู่ในดินแดนกัมพูชาให้โจมตีกองกำลังปฏิวัติกัมพูชาอีกด้วย

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๗๐) เกิดรัฐประหารขึ้นในกัมพูชา (โดยความสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา) จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เจ้าสีหนุซึ่งกำลังอยู่ที่บักกิงในขณะนั้นตัดสินใจทำการต่อสู้คัดค้านกับรัฐบาลใหม่ของกัมพูชา ซึ่งนายพล ลอน นอล เป็นผู้นำโดยประกาศจัดตั้งแนวร่วมแห่งชาติ จัดตั้งรัฐบาลและกองทัพปลดแอกแห่งชาติ รวมทั้งการสร้างกัมพูชาสู่ระบอบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ และจากการรัฐประหารดังกล่าวทำให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้รับผลกระทบ โดยประสบกับการกวาดล้างและกักตุนอย่างหนักจากรัฐบาลเดียว ในเวียดนามใต้ พร้อม ๆ กับถูกกระหนาบด้วยรัฐบาลลอน นอล ในกัมพูชา ซึ่งพาม วัน คง กรรมการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้กล่าวในขณะเดินทางถึงกรุงบักกิงในช่วงเวลาเดียวกับที่เจ้าสีหนุพำนักอยู่ว่า

จักรพรรดินิยมอเมริกาได้ก่อความยุ่งยากลำบากขึ้นแล้ว และได้สร้างความสูญเสียอย่างหนักทั้งกำลังคนและวัตถุอาหารเวียคกง ซึ่งยังไม่มีฐานหลบภัยในเวียดนามใต้ และเมื่อจักรพรรดินิยมอเมริกาและลอน นอล โจมตีรัฐประหารขึ้นนั้นเท่ากับเป็นการลอบแทงเวียดนามข้างหลังเลยทีเดียว ๒๒

ท่าทีของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต่อพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นท่าทีที่มีความเยือกเย็น โดยเริ่มให้ความช่วยเหลือและร่วมมือมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพื่อหวังผลประโยชน์ในการอาศัยดินแดนกัมพูชาเป็นแหล่งหลบซ่อนตัวจากการกวาดล้างของฝ่ายอเมริกันและเวียดนามใต้ และรับความช่วยเหลือจากพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาทางด้านการใช้เส้นทางคมนาคมติดต่อลำเลียงเสบียงอาหาร รวมทั้งที่กำสำหรับกองทหาร คลังสรรพาวุธ โรงพยาบาล และอื่น ๆ ที่ต้องเข้าไปตั้งในกัมพูชา

วันที่ ๒๔ - ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๗๐) มีการประชุมสุดยอดแห่งประชาชนอินโดจีนที่กวางโจว ระหว่างเจ้าสีหนุ, เจ้าสุภานุวงศ์, พาม วัน คง และเหวียน ฮู โห้ เพื่อการ

"วางแผนร่วมกันระหว่างชาวอินโดจีน และประสานยุทธศาสตร์กับเป้าหมายของเราให้กลมกลืน"^{๒๓}
 พาม วัน คง ได้กล่าวในที่ประชุมตอนหนึ่งว่า "ประชาชนเวียดนามและสาธารณรัฐประชาธิปไตย
 เวียดนามมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่อย่างเต็มกำลังในการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่
 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางทหารระหว่างประเทศทั้งสามของเรา เพื่อต่อสู้กับศัตรูร่วมกัน"
 ภายหลังจากการประชุมได้มีแถลงการณ์ร่วม ดังนี้

...แสดงความคิดเห็นของเราสองประการที่เฝ้ามองกันไว้ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว
 กันของอินโดจีน ลักษณะเฉพาะตัวของสงครามทั้งสามสมรภูมิและลักษณะเฉพาะตัวของสงคราม
 แต่ละแห่ง ความหมายของคำแถลงรวมที่ประกาศ คือ เพื่ออินโดจีนอันสมัคสมานกันในความ
 เคารพอธิปไตยของแต่ละฝ่ายโดยเกื้อหนุน...^{๒๔}

ผลการประชุมครั้งนี้ได้สร้างความไม่พึงพอใจและความหวาดระแวงให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์
 กัมพูชาไม่น้อย เพราะพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาตระแวงว่าเวียดนามพยายามจะเอื้ออิทธิพลครอบงำ
 ขบวนการปฏิวัติในอินโดจีนทั้งหมดอีก

ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา กับ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามตึงเครียด
 มากขึ้น เมื่อการเจรจาสันติภาพเวียดนามที่ปารีสกำลังมีการต่อรองกันอย่างหนัก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕
 (ค.ศ. ๑๙๗๒) เวียดนามเหนือต้องการที่จะเจรจายุติกับสหรัฐฯ และเวียดนามใต้ เพราะการ
 บิกล้อมเมืองท่าของเวียดนามเหนือและการทิ้งระเบิดอย่างหนักของสหรัฐฯ (เมื่อค.ศ. ๒๕๑๔)
 ทำให้ไม่สามารถดำเนินการสู้รบต่อไปได้ และยังต้องการความช่วยเหลือที่สหรัฐฯ สัญญาว่า "จะ
 ช่วยเหลือรักษาบาดแผลจากสงคราม และบูรณะฟื้นฟูประเทศ"^{๒๕} อีกประการหนึ่งเวียดนามตระหนัก
 ก็ถึงความต้องการของสหรัฐฯ ที่จะถอนตัวออกจากสงครามเวียดนามอย่างเกื้อหนุน ซึ่งเป็นโอกาสที่
 ที่จะสามารถกันสหรัฐฯ ออกจากสงครามได้ อนึ่ง เวียดนามยังต้องการให้การเจรจาที่ปารีสเหมือน
 กับการเจรจาที่เจนีวา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ (ค.ศ. ๑๙๗๔) ที่เวียดนาม ลาว และกัมพูชา เข้าร่วม

^{๒๓} จัง ค่ำ กูตวิร์, อินโดจีน : ทิศนะจากบักกิง-คำสัมภาษณ์เจ้าสีหนุ, แปลโดย
 สว่าง วงศ์พิพัฒน์ (กรุงเทพมหานคร : ประพันธ์สาส์น, ๒๕๑๔), หน้า ๑๔๔.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๑.

^{๒๕} ชูชาติ กิ่งवालกิจมงคล, "เวียดนาม : สงครามที่ยืดเยื้อหรือสันติภาพที่ยืนยาว",
จุลสารจากเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน, ๕๐ (เมษายน ๒๕๑๖), ๑๐.

เจรจาด้วยกัน ^{๒๖} ซึ่งจะช่วยให้เงินนำหนักในการเจรจาต่อรองที่จะยุติสงครามกัน นับแต่กลางปี พ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) มีการเจรจาระหว่างเวียคนามเหนือ กับกัมพูชาทุกเดือน แต่ผู้แทน กัมพูชาไม่ยอมเจรจาเกี่ยวกับการเจรจาสันติภาพที่ปารีส ในที่สุดการเจรจาก็ล้มเหลวลงโดยพรรค คอมมิวนิสต์เวียคนามอ้างว่า สาเหตุที่คิสซิงเจอร์ปฏิเสธที่จะลงนามในข้อตกลงปารีสในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) ก็เพราะพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาปฏิเสธที่จะยอมเจรจากับรัฐบาลลอน นอล เพื่อหยุดยิงในกัมพูชากตามแรงกดดันของเวียคนามเหนือ

ในที่สุดเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) พลอ พท ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ กัมพูชาสามารถยึดพนมเปญได้ และในเดือนมิถุนายน ปีเดียวกัน พลอ พท ได้นำคณะผู้แทนพรรคเยื่อ นานอย และโกกล่าวว่ "โคชัชชนะมาด้วยความพยายามของเราเอง" ^{๒๗} ซึ่งคำกล่าวนี้ยืนยัน ใ้ได้อย่างดีว่า ในตอนปลายสงครามปลดปล่อยพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาไม่ได้รับความช่วยเหลือจาก พรรคคอมมิวนิสต์เวียคนามมากนัก ซึ่งเป็นความต้องการของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาอยู่แล้วที่ไม่ ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากเวียคนาม เพราะเกรงว่าเวียคนามจะให้ความช่วยเหลือดังกล่าว มาครอบงำตน

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๔ - ต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๑-๑๙๗๙) ภายหลังจากที่ กัมพูชาได้รับการปลดปล่อยในวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) และเวียคนามเหนือ สามารถยึดครองเวียคนามได้ไ้ในวันที่ ๓๐ เมษายน ปีเดียวกัน รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยของ พลอ พท พยายามที่จะปลีกตัวออกจากเวียคนาม ในขณะที่เดียวกันกับที่เวียคนามก็ยังคงกำลัง ทหารบางส่วนของตนไว้ในพื้นที่ที่ไซ่เป็นที่หลบภัยโดยไม่ยอมถอนกำลังทหารของตนกลับไป และใน ปีเดียวกันนั้นเองได้มีการต่อสู้ประปรายตามแนวชายแดนเพื่อแย่งชิงพื้นที่ระหว่างกำลังทหารของทั้ง สองฝ่าย ต่อมาการต่อสู้ได้ขยายตัวกว้างขวางออกไปจนมีลักษณะเป็นสงครามชายแดน (ซึ่งจะได้ กล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาเส้นเขตแดนต่อไป) ฝ่ายกัมพูชากล่าวหาเวียคนามในความพยายาม

^{๒๖} กระทรวงต่างประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย, กรมหนังสือพิมพ์และข่าวสาร, ก่อน กัมพูชาแตก, หน้า ๑๗๑.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๕.

ที่จะกลืนชาติกัมพูชาให้อยู่ภายใต้ความควบคุมของเวียดนามตามแบบ "สหพันธอินโดจีน" ทั้งนี้ได้
อ้างถึงการที่เวียดนามเข้าไปมีอิทธิพลเหนือลาวเป็นข้อพิสูจน์ รัฐบาลฮานอยปฏิเสธข้อกล่าวหา แต่
ก็อ้างว่าเวียดนามและกัมพูชาควรจะมี "ความสัมพันธ์พิเศษ" ระหว่างกัน^{๒๕} และปฏิเสธข้อ
กล่าวหาของฝ่ายพล พต. ที่ว่าเวียดนามอยู่เบื้องหลังพวกที่พยายามต่อต้านรัฐบาลพล พต. ซึ่ง
ดำเนินการโดยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาที่นิยมเวียดนาม

การปะทะกันระหว่างกำลังทางทหารของประเทศทั้งสองได้ทวีความรุนแรงขึ้นในเดือน
เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เมื่อกัมพูชาส่งทหารหลายกองพันพร้อมด้วยการยิงสนับสนุนของ
ปืนใหญ่และปืนครกที่ตั้งอยู่ในกัมพูชาเข้าโจมตีบริเวณชายแดนเกือบทุกส่วนที่อยู่ระหว่างฮาเตียนถึง
เทียนหนี่ กองกำลังของกัมพูชาได้ระดมยิงชุมชนหลายแห่งและเขตเศรษฐกิจใหม่ รวมทั้งบริเวณ
ที่อยู่ลึกจากพรมแดน กองทหารกัมพูชาได้สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อชีวิตและทรัพย์สิน
ของประชาชนเวียดนาม^{๒๖} ต่อมาในเดือนมิถุนายนทั้งสองฝ่ายมีหนังสือตอบโต้กันเกี่ยวกับสงคราม
ชายแดน เวียดนามอ้างว่าได้เสนอให้มีการเปิดเจรจาแต่กัมพูชาปฏิเสธ การปะทะยังคงมีขึ้น
ประปรายในเดือนกันยายน เวียดนามจึงโจมตีเข้าไปในดินแดนกัมพูชาอย่างกว้างขวางและรุนแรง
บ้าง ขณะเดียวกันก็หาทางดำเนินการต่อต้านรัฐบาลพล พต. ทางอ้อมด้วย เช่น เริ่มนโยบายแสวง
มิตรในหมู่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอาเซียน และเร่งนำผู้ลี้ภัยจากกัมพูชาไปให้การศึกษาเพื่อ
เตรียมการโค่นล้มรัฐบาลพล พต. ต่อไป^{๒๗}

อย่างไรก็ดี ได้มีผู้ศึกษาไว้ว่าทางเลือกในการดำเนินนโยบายในต้นคณปี พ.ศ. ๒๕๒๑
(ค.ศ. ๑๙๗๘) ของเวียดนามนั้นน่าจะมี ๓ ประการ ดังนี้^{๒๘}

^{๒๕} Nayan Chanda, "The Bloody Border," Far Eastern Economic Review (21 April 1978) : 25.

^{๒๖} เมา พรอมเทพ, ชนวนสงครามเวียดนาม-กัมพูชา, หน้า ๓๖๓ - ๓๖๔.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๕.

^{๒๘} Nayan Chanda, "The Timetable for takeover," Far Eastern Economic Review (28 April 1978) : 33-34.

๑. คำเนินการต่อสู้ตามชายแดนต่อไป พร้อม ๆ กับกดดันให้พล พต หันมาเจรจา
๒. ล้มล้างพล พต โดยการกบฏ

๓. รุกรานกัมพูชาและจัดตั้งรัฐบาลหุ่น ซึ่งมีรายงานว่าเวียคนามได้เปิดเผยว่า คณะกรรมการกลางของพรรคได้ตัดสินใจในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ที่จะจัดตั้งองค์การทางการเมือง เขมรและกองกำลังกบฏ เพื่อที่จะล้มล้างรัฐบาลพล พต และจะใช้กำลังทหารเวียคนามช่วยดาจำเป็น

ดังนั้น เวียคนามจึงได้เตรียมแผนการที่จะดำเนินตามแนวทางนี้ องค์การทางการเมืองได้จัดตั้งขึ้นภายใต้การนำของเอง สัมริน ซึ่งต่อมาได้มีการบุกกัมพูชาในวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๘)

๓. ปัญหาเส้นเขตแดน

สำหรับในเรื่องปัญหาเส้นเขตแดนนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสาเหตุปัจจุบันของการใช้กำลังปะทะกันระหว่างกัมพูชาประชาธิปไตยภายใต้การนำของพล พต กับเวียคนาม ซึ่งความขัดแย้งในเรื่องดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากยุคอาณานิคมซึ่งฝรั่งเศสในฐานะประเทศเจ้าอาณานิคมได้มีส่วนอย่างยิ่งต่อการกำหนดเส้นเขตแดนซึ่งเป็นปัญหาตกทอดมาจนถึงยุคหลัง

๓.๑ ภูมิหลัง ^{๓๒}

ในยุคอาณานิคมสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ฝรั่งเศสได้เข้ามาในเวียคนามเพื่อคุ้มครองคณะสอนศาสนาของตน และก่อตั้งศูนย์กลางการค้าขายในแหลมอินโดจีนก่อนหน้าที่ยุโรปจะได้ขยายตัวเข้าสู่ภูมิภาคนี้ เวียคนามซึ่งกำลังเรื่องอำนาจได้เริ่มเคลื่อนมาทางใต้สู่ดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงของกัมพูชา โดยกษัตริย์กัมพูชาได้ให้สิทธิแก่ชาวเวียคนามในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานและศูนย์กลางการค้าขายที่ไซ่ง่อน เพื่อหวังใช้เวียคนามถ่วงดุลอำนาจกับอิทธิพลของไทยในขณะนั้น ปรากฏว่าเวียคนามได้ผนวกดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงเอาไว้ทั้งหมด และ

^{๓๒} มุนินท ปานิสวัสดิ์, "ความขัดแย้งทางเขตแดนระหว่างกัมพูชาและเวียคนาม", สารบูรณมัย, ๔๓ (กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕) : ๓๓ - ๓๘.

จักรูปการปกครองตามแบบของเวียดนาม

ภายหลังจากเมื่อฝรั่งเศสได้เข้ามามีอิทธิพลแล้วกษัตริย์กัมพูชาจึงได้หันไปขอความช่วยเหลือจากฝรั่งเศสเพื่อยึดดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงคืนจากเวียดนาม พร้อมทั้งนั้นกัมพูชาได้ยอมตัวเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสด้วย ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสเข้าควบคุมเวียดนามโดยตรงในปี พ.ศ. ๒๔๐๒ (ค.ศ. ๑๘๕๙) ฝรั่งเศสมีใต้มอบดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงคืนแก่กัมพูชา แต่ได้เข้าปกครองเองโดยตรงภายใต้ชื่อว่า "โคชินจีน" (Cochinchina) และบังคับให้กษัตริย์กัมพูชาลงนามในสัญญายอมเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ (ค.ศ. ๑๘๘๙)

เหตุการณ์ที่นับว่าเป็นชนวนของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในยุคหลังได้แก่การที่ฝรั่งเศสได้ทำการยกดินแดนหลายแห่งของกัมพูชาซึ่งมีชาวกัมพูชาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากให้แก่เวียดนาม และในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ (ค.ศ. ๑๘๙๙) ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำอินโดจีนได้กำหนดเส้น Brevier ขึ้นเพื่อแบ่งอำนาจอธิปไตยของกัมพูชาและเวียดนามบนเกาะที่อยู่นอกชายฝั่ง โดยกำหนดว่าเกาะที่อยู่เหนือเส้น Brevier ให้อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของกัมพูชา ส่วนเกาะที่อยู่ใต้เส้น Brevier ซึ่งรวมทั้งเกาะ Phu Quoc อันเป็นเกาะใหญ่ที่สุดอยู่ก่อนไปทางเหนือของเส้น Brevier ให้อยู่ในอำนาจการปกครองดูแลของโคชินจีน

๓.๒ เหตุการณ์ในช่วง พ.ศ. ๒๔๑๘ (ค.ศ. ๑๘๖๕)

หลังจากฝ่ายเขมรแดงได้รับชัยชนะในการต่อสู้และยึดอำนาจในพนมเปญเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ (ค.ศ. ๑๘๖๕) กองทหารกัมพูชาได้ปะทะกับทหารเวียดนามในหลายบริเวณ กัมพูชาพยายามแย่งเกาะต่าง ๆ ในอ่าวไทยที่เวียดนามเข้าปกครองต่อจากฝรั่งเศสแต่ไม่สำเร็จ^{๓๓} โดยในเขตแดนทางทะเลนั้นเรือลาดตระเวนชายฝั่งของกัมพูชาได้ปะทะกับฝ่ายเวียดนามที่นอกชายฝั่งของเกาะ Phu Quoc ในเดือนพฤษภาคม ปีเดียวกัน และต่อมาทหารกัมพูชาได้บุกโจมตีเกาะ Phu Quoc และเกาะ Tho Chu อย่างไรก็ตาม ทหารเวียดนามสามารถขับไล่ทหารกัมพูชา

^{๓๓} สมพงษ์ ชุมาก, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา,

ออกไปได้และบุกยึดเกาะ Poulo Wai ของกัมพูชาเป็นการตอบแทน^{๓๕}

ในเดือนมิถุนายน ปีเดียวกัน พล พต เดินทางเยือนกรุงฮานอยเพื่อหารือกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของเวียดนามเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามชายแดน และมีโครงการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมของทั้งสองประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดน แต่การหารือไม่ประสบผลสำเร็จ

ในเดือนธันวาคม ปีเดียวกัน เวียดนามกล่าวหาว่ากัมพูชาว่าโจมตีและยึดครองพื้นที่จังหวัดชายแดนของเวียดนาม แต่ต่อมา กัมพูชาและเวียดนามได้ตกลงที่จะจัดการประชุมระดับสูงเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) การประชุมทางเทคนิคเพื่อเตรียมการได้มีขึ้นที่กรุงพนมเปญในเดือนพฤษภาคม ระหว่างการประชุมเทคนิคดังกล่าว ทั้งสองฝ่ายตกลงให้ใช้แผนที่เขตแดนซึ่งจัดทำโดยฝรั่งเศสก่อน พ.ศ. ๒๔๘๓ (ค.ศ. ๑๙๔๐) และจัดตั้งคณะกรรมการติดต่อเพื่อสอบสวนและแก้ไขปัญหาเขตแดน อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมเกิดขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องเขตแดนทางทะเล กล่าวคือ กัมพูชาเสนอว่าเส้น Brevie ควรจะเป็นเส้นแบ่งทะเลอาณาเขตด้วย เวียดนามปฏิเสธโดยยอมรับแต่เพียงว่าเส้น Brevie เป็นเส้นกำหนดอำนาจอธิปไตยของแต่ละฝ่ายเหนือเกาะต่าง ๆ ในบริเวณอ่าวไทยเท่านั้น กัมพูชาเห็นว่าหากจะยอมตามข้อเสนอของเวียดนามก็เท่ากับเป็นการแสดงว่า รัฐบาลกัมพูชาอ่อนแอ ททรยศต่อประชาชนกัมพูชา และขาดความสามารถที่จะคุ้มครองผลประโยชน์แห่งชาติของกัมพูชา ดังนั้น กัมพูชาจึงถอนตัวจากการประชุม^{๓๖}

ต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) กัมพูชาเพิ่มความกดดันยิ่งขึ้นต่อเขตแดนที่ยังเป็นปัญหาด้วยการยกกำลังเข้าโจมตีจังหวัดชายแดนของเวียดนาม การสู้รบเป็นไปอย่างรุนแรงเมื่อเวียดนามตอบโต้ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองเสื่อมทรามลงอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งมีการตีความสัมพันธ์ทางการทูตในเดือนธันวาคม ในปีเดียวกัน กัมพูชากล่าวหาเวียดนามว่าต้องการยึดครองดินแดนกัมพูชาและเป็นมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เหตุการณ์ได้ขยายตัวออกไปเป็น

^{๓๕} มุนินท ปานิสวัสดิ์, "ความขัดแย้งทางเขตแดนระหว่างกัมพูชาและเวียดนาม",

หน้า ๓๖.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

สงครามชายแดนในพม่า

ปัญหาเขตแดนมิได้เป็นปัจจัยเดียวของความขัดแย้งระหว่างกัมพูชาซึ่งยังคงมีปัจจัยอื่น ๆ อีกด้วย ทั้งที่ไถ่กล่ามาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามจากการล่าถอยข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ชายแดนนี้คงจะพอมองเห็นได้ว่า ความขัดแย้งชายแดนนั้นได้มีส่วนกระตุ้นต่อการตัดสินใจใช้กำลังของเวียตนามเข้าเผชิญหน้าโดยตรงกับกัมพูชา และการที่จะเร่งดำเนินการขั้นรุนแรงเกิดขึ้นคือ รัฐบาลพล พต ในระยะต่อมา

๔. อิทธิพลการเมืองระหว่างประเทศ

ในเรื่องนี้ดูเหมือนว่าจะเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความขัดแย้งและการแข่งขันกันขยายอิทธิพลระหว่างจีนกับโซเวียตที่รุนแรงเพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับเวียตนามซึ่งมีอยู่แล้วทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

สำหรับการศึกษาในหัวเรื่องนี้จะแยกการศึกษาออกเป็น ๔ ประเด็นย่อยเพื่อแยกแยะการเข้าใจกันคือ จีนกับผลประโยชน์ในอินโดจีน โซเวียตกับผลประโยชน์ในอินโดจีน ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับกัมพูชา และความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับเวียตนาม

๔.๑ จีนกับผลประโยชน์ในอินโดจีน

นับแต่สิ้นสงครามเวียตนาม จีนได้มองการณ์ไกลออกนอกจากเอเชีย ภัยความกังวลใจ และได้พยายามชี้แจงให้สาธารณชนเข้าใจและเห็นถึงความมุ่งหมายในการครองความเป็นเจ้าของโซเวียตและชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะสกัดกั้นความไผ่ผันดังกล่าว จีนได้พยายามต่อต้าน—การขยายอำนาจของโซเวียตในภูมิภาคนี้ นายฮวง ตุง (Hong Tung) สมาชิกคนหนึ่งของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียตนาม และเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์นานคานของพรรคคอมมิวนิสต์เผยถึงความพยายามของเหมา เจ๋อ ตุง ที่จะใช้ความช่วยเหลือ ซึ่งจีนให้กับเวียตนามในขณะนั้นเป็นเงื่อนไขของการจัดตั้ง "ค่ายคอมมิวนิสต์เอเชีย" (Asian Communist Bloc) ขึ้นแข่งกับ "ค่ายคอมมิวนิสต์ยุโรป" (European Communist Bloc) และ นายฮวง ตุง ได้เปิดเผยข้อเสนอของนายเค็ง เสี่ยว ผิง ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) ที่เสนอให้ความช่วยเหลือแก่เวียตนามเหนือปีละ ๑,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีเงื่อนไขว่าเวียตนามเหนือ

จะต้องปฏิเสธไม่รับความช่วยเหลือทั้งหมดของโซเวียต แต่เวียคนามเห็นปฏิเสธข้อเสนออันนี้ ^{๓๖}

หลังจากนั้นไม่นานทั้งจีนและสหรัฐฯ ได้ประกาศนโยบายผ่อนคลายนความตึงเครียดต่อกัน อันหมายถึงการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของจีนที่เดียว ^{๓๗} และจีนได้เลิกให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียคนาม เพราะจีนกลัวว่าอาวุธที่ได้รับความช่วยเหลือจากจีน และจากโซเวียต และอาวุธจากสหรัฐฯ ที่เวียคนามยึดได้หลังสงคราม จะสามารถนำไปใช้ในการทำให้เวียคนามบรรลุเป้าหมายในการสถาปนาสหพันธ์อินโดจีน (Indochinese Federation) ขึ้นได้โดยมีเวียคนามเป็นแกนนำในกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งจีนไม่สนับสนุนเวียคนามในเรื่องนี้ เพราะจะเป็นอันตรายแก่ผลประโยชน์ของจีนในลาวและกัมพูชา ^{๓๘}

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติเมื่อได้เกิดสหพันธ์อินโดจีนขึ้นแล้วตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙) ตั้งแต่ที่เวียคนามเข้าไปมีอิทธิพลอยู่ในลาวโดยผ่านทางกลุ่มไกสอน พรมวิหาร และในกัมพูชาโดยผ่านทางกลุ่มเอง สัมริน แม้ในทางกฎหมายจะไม่มี การประกาศอย่างเป็นทางการก็ตาม เวียคนามได้ทำสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ (Friendship and

^{๓๖} Nguyen Manh Hung, "The Sino-Vietnamese Conflict : Power Play Among Communist Neighbors," Asian Survey 2 (November 1979) : 1038.

^{๓๗} สมพงษ์ ชูมาก และ อรุณี นวลสุวรรณ, ปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีน : ทำที่และการปฏิบัติ ของประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๔๑ - ๑๔๒.

^{๓๘} ชาตรี ฤทธิชารมย์, "การปิดล้อมสาธารณรัฐประชาชนจีนของโซเวียต : ทางไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลว", เอเชียปริทัศน์ ๓ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๒๕) : ๒๒.

Cooperation Treaty) กับลาว เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) สนธิสัญญานี้มีอายุ ๒๕ ปี และจากสนธิสัญญานี้เองที่ทำให้เวียดนามสามารถมีข้ออ้างในการคงกำลังของตนไว้ในลาว และการช่วยเหลือก็มักจะเรียกร้องสิ่งตอบแทนจากลาวด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ไม้ แร่ และช้าง รวมทั้งโยกย้ายชาวเวียดนามเข้ามาอยู่อาศัยตามที่อุดมสมบูรณ์ด้วย เช่น บริเวณแขวงซำเหนือและแขวงเชียงขวาง แขวงสาละวัน เวียดนามยังได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ มิตรภาพและความร่วมมือ (Peace, Friendship and Cooperation Treaty) กับระบอบเฮง สัมริน เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙) นอกจากนั้น เฮง สัมริน ยังได้ลงนามข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือ (Cooperation Agreement) เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙) อีกด้วย และด้วยสนธิสัญญาทั้งที่กล่าวข้างต้น เวียดนามได้อ้างถึงการคงกำลังทหารของตนอยู่ในลาว ๕๐,๐๐๐ คน และในกัมพูชา ๒๐๐,๐๐๐ คน^{๓๘}

๔.๒ โซเวียตกับผลประโยชน์ในอินโดจีน

โซเวียตเพิ่งจะให้ความสำคัญและให้ความสนใจกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งบริเวณอินโดจีนด้วย เมื่อไม่นานมานี้เอง กล่าวคือ ก่อนหน้าที่โซเวียตจะมีความคิดเห็นแตกต่างกับจีนจนทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศอยู่ในภาวะชะงักงันไปในปีพ.ศ. ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) นั้น ความสนใจของโซเวียตในก่อนช่วงระยะเวลาดังกล่าวอยู่ที่ยุโรปตะวันออกมากกว่า โดยสำหรับในภูมิภาคเอเชียโซเวียตปล่อยให้เป็นการละเลยให้ความช่วยเหลือขบวนการปลดปล่อยคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ในช่วงหลังโซเวียตได้ให้ความสำคัญกับภูมิภาคนี้เพิ่มมากขึ้น ซึ่ง Dieter Heinzig นักวิชาการชาวเยอรมันตะวันตกให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโซเวียตในการเข้าสู่ภูมิภาคนี้ว่า^{๓๙}

^{๓๘} สมพงษ์ ชุมาก, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา, หน้า ๒๓.

^{๓๙} Dieter Heinzig, "The Role and Interests of the USSR in Indochina," paper presented International Conference on Indochina and Problems of Security and Stability in Southeast Asia, (Chulalongkorn University : Bangkok June 19-21, 1980) : 2-7

๑. เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ระดับโลกของโซเวียตที่มุ่งก้านอิทธิพลของสหรัฐฯ และยุโรปตะวันตก ซึ่งโซเวียตให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก (first priority objective) โดยหากเป็นไปได้จะมุ่งแสวงหาความได้เปรียบทางด้านยุทธศาสตร์การทหาร เพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว โซเวียตจึงหาทางขยายระบบฐานทัพอากาศในส่วนต่าง ๆ ของโลก และหากพิจารณาในกรณีของเวียดนามและกัมพูชาแล้ว เป็นไปได้ว่าโซเวียตมีความต้องการที่จะจัดสร้างฐานทัพอากาศอย่างถาวรในเวียดนาม (คัมรานท์ ทานัง ไฮฟอง) และในกัมพูชา (กัมปงโสม) ด้วย

๒. เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ที่จะปิดล้อมจีนของโซเวียต ซึ่งในส่วนนี้ทั้งมองไกลถึงอิทธิพลของเวียดนามต่างรวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองเป้าหมายอันนี้

๓. ในแง่ของมาตรการเป็นการต่อสู้เพื่อ "ชัยชนะของสังคมนิยมในระดับโลก" ซึ่งโซเวียตจะได้มีที่มั่นในการขยายอิทธิพลในเอเชียอาคเนย์

๔. เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับสำหรับข้อเรียกร้องของโซเวียตที่จะให้คนมีสิทธิมีเสียงอย่างถาวรเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชีย

อิทธิพลของโซเวียตในอินโดจีนเริ่มเพิ่มขึ้นในสมัยของเบรสเนฟ โดยนับตั้งแต่ประธานาธิบดี นิกสันแห่งสหรัฐฯ ปรับปรุงแนวนโยบายด้านการทหารของตนในเวียดนามใต้ประกาศลดกำลังทหารลงตามสัญญาสันติภาพ ซึ่งประกาศในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ (ค.ศ. ๑๙๖๙) โซเวียตได้ใช้ช่วงจังหวะดังกล่าวสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกับเวียดนามเหนือมากขึ้น เพราะเห็นความสำคัญของเวียดนามเหนือ และต้องการที่จะดึงเวียดนามเหนือออกจากอิทธิพลของจีน โดยเพิ่มความช่วยเหลือทางทหารและด้านอื่น ๆ ให้แก่เวียดนามเหนือหลายเท่าตัว จนเมื่อในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) เวียดนามเหนือสามารถรวมประเทศกับเวียดนามใต้ได้นั้นความสำคัญของเวียดนามก็ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดขึ้นต่อการขยายยุทธศาสตร์ของโซเวียต กล่าวคือ นอกจากจะเป็นที่ตั้งที่อยู่ทางตอนใต้ของพรมแดนจีนแล้ว เวียดนามเหนือและใต้วางยังมีชายฝั่งทะเลอันยาวเหยียดตั้งอยู่ทางทะเลจีนใต้ มีท่าเทียบเรือขนาดใหญ่ที่อ่าวคัมรานท์อันจะเป็นประโยชน์แก่กองเรือของโซเวียตที่

๑ สมพงษ์ ชุมภักดิ์, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา,

เดินทางมาจากเมืองท่าวลาดีวอสตอคคือจะไซและพักก่อนเดินทางเข้าช่องแคบมะละกา เพื่อไปยัง มหาสมุทรอินเดีย ทะเลแดง ผ่านเข้าคลองสุเอซ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เข้าช่องแคบคาร์ทาแนล ไปยังท่าเรือซีวาสตโปล (Sevastopol) ซึ่งเป็นฐานทัพเรือของโซเวียตในทะเลดำในที่สุด กองเรือของโซเวียตอาจจะดำเนินการสกัดกั้นการขยายตัวของกองเรือจีนได้สะดวกยิ่งขึ้น ดังนั้น ที่ตั้งของเวียคนามจึงมีความสำคัญแก่ยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนของโซเวียตทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งเป็นประโยชน์ในการแข่งอิทธิพลและสังเกตความเคลื่อนไหวของสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และจีนในภาคพื้นแปซิฟิก ^{๕๒}

๔.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับกัมพูชา

ภายหลังจากที่พล พต ได้ทำการปฏิวัติสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) นั้น รัฐบาลของเขาได้แสดงความใกล้ชิดเป็นมิตรกับจีนอย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ยอมรับความสัมพันธ์กับโซเวียตและประเทศยุโรปตะวันออก ซึ่งถือเป็นประเทศบริวารของโซเวียต และในตอนที่ยกพลแดงเข้ายึดนครพนมเปญได้นั้น รัฐบาลใหม่ของเขมรได้สั่งให้นักการทูตของรัสเซียเดินทางออกนอกประเทศเช่นเดียวกับนักการทูตของชาติอื่น ๆ ที่อยู่ในพนมเปญด้วย ^{๕๓}

ในทางตรงกันข้าม สำหรับความสัมพันธ์กับจีนนั้นกลับเป็นไปด้วยดี แม้ว่าในช่วงปีแรกที่รัฐบาลพล พต ได้ปิดประเทศเกือบทั้งหมดไม่ยอมติดต่อกับสังคมภายนอก แต่จะมีเพียงจีนเท่านั้นที่กัมพูชาประชาธิปไตยยอมติดต่อกับ ทั้งความช่วยเหลือจากภายนอกประเทศที่ทางรัฐบาลเขมรแดงยอมรับก็มาจากจีนเพียงประเทศเดียว นอกจากนั้นรัฐบาลเขมรแดงยังได้อนุญาตให้นักการทูตจีน นักหนังสือพิมพ์และช่างภาพจีนเดินทางไปยังดินแดนเขมรอย่างสะดวก รัฐบาลเขมรแดงได้ยอมรับว่าความช่วยเหลือของจีนมีส่วนสำคัญมากที่ทำให้เขมรแดงได้ชัยชนะต่อรัฐบาลลอน นอด ^{๕๔} และ

^{๕๒} ชาครี ฤทธารมย์, "การปิดล้อมสาธารณชนจีนของโซเวียต : ทางไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว", หน้า ๒๐.

^{๕๓} นรนิติ เศรษฐบุตร, อุทกการหรือผลประโยชน์ (กรุงเทพมหานคร : เฉลิมชัย การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๕.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) เขมรได้ทำความตกลงกับจีนในเรื่องเกี่ยวกับกิจการภายในอีก

การที่รัฐบาลพล พต ไม่สนใจที่จะมีความสัมพันธ์กับโซเวียตซึ่งเป็นมหาอำนาจในค่ายคอมมิวนิสต์ และกับประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันออก ซึ่งถือว่าเป็นเมรีวารของโซเวียตนั้น น่าจะมีเหตุผลสำคัญมาจากการที่โซเวียตไม่เคยได้ให้ความช่วยเหลือโดยตรงและจริงจังแก่รัฐบาลพล พต ในช่วงที่ยังปฏิบัติภารกิจไม่เลย นอกจากนั้นโซเวียตยังได้ติดต่อกับรัฐบาลเขมรที่อยู่ในอำนาจตลอดมา ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งที่ไถ่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ในช่วงต้นทศวรรษที่ ๑๙๖๐ ที่อิทธิพลของสหรัฐฯ ยังปรากฏอยู่อย่างสูงมากในภูมิภาคนี้ โซเวียตเองได้พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับสหรัฐฯ ในภูมิภาคที่สหรัฐฯ แสดงเจตจำนงแน่วแน่ที่จะปกป้อง เพราะเกรงว่าจะทำให้เหตุการณ์ขยายเป็นสงครามนิวเคลียร์ได้ ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อโซเวียต ดังนั้นผู้นำโซเวียตจึงดำเนินนโยบายต่าง ๆ ด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยายามหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ในกาเข้าไปแข่งขัน ดังนั้นความช่วยเหลือหรือบทบาทต่าง ๆ ของโซเวียตที่มีต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ในช่วงต้น จึงเป็นไปอย่างจำกัดและระมัดระวังมาก ^{๕๕}

ส่วนที่รัฐบาลพล พต มีความไม่เอียงและมีทัศนคติที่เข้ากันได้กับจีน อาจเป็นเพราะสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ ดังนี้

ประการแรก เกี่ยวกับอุดมการณ์และแนววิธปฏิบัติซึ่งฝ่ายเขมรแดงได้ใช้วิธีการปฏิวัติยึดอำนาจรัฐ ตามแบบวิธีของจีนที่เมาเซตุงใช้ คือ บุกรุกป่ามาล้อมเมืองและยึดอำนาจรัฐในนครหลวง อันต่างจากวิธีแบบตะวันตกที่พรรคคอมมิวนิสต์ใช้ในการทำรัฐประหารยึดอำนาจรัฐที่นครหลวงเสียก่อน ^{๕๖} ยิ่งกว่านั้นสภาพสังคมของกัมพูชาก็คล้ายกับจีนมากกว่าโซเวียต การที่ฝ่ายเขมรแดงขึ้นชนนิยมแนวทางของจีนนี้ เห็นได้ชัดจากเจตนาเมื่อนายกรัฐมนตรีพล พต และผู้นำกัมพูชาประชาธิปไตยคนอื่น ๆ ไปเยือนจีนในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ซึ่งพล พต ได้กล่าวในงานเลี้ยงรับรองถึงแนวทางปฏิบัติของเหมา เจ๋อตุง ด้วยความชื่นชมว่า

^{๕๕} สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาประเทศในการแก้ไขวิกฤตการณ์กัมพูชา, หน้า ๒๔ - ๒๕.

^{๕๖} นรมิตี เศรษฐบุตร, อุดมการณ์หรือผลประโยชน์, หน้า ๕๓.

"เราโคสร้างและประยุกต์ใช้ความคิดของจีน ตั้งแต่เมื่อเวลาที่เรามีเพียงมือเปล่าเท่านั้น ชาวเขมรและนักปฏิวัติทั่วโลกมีความเชื่ออย่างแท้จริงว่าความคิดของจีน นั้น ก่อให้เกิดผลที่ลึกซึ้งและโคชัยชนะ"^{๔๓}

ประการที่สอง ก็เนื่องมาจากความขัดแย้งที่รัฐบาลพล พต มีกับฝ่ายเวียคนาม โดยมีความหวาดระแวงว่าเวียคนามมีความต้องการครอบครองดินแดนและผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธ์อินโคจีน ดังนั้นรัฐบาลพล พต จึงต้องแสวงหาพันธมิตร ซึ่งพันธมิตรที่เหมาะสมมากที่สุดก็คือแก๊จจีน เพราะมีแนวความคิดทางอุดมการณ์คล้ายกันและให้ความช่วยเหลือฝ่ายพล พต มาตั้งแต่ต้น นอกจากนั้นหากพิจารณาทางบ้านสถานที่ตั้งก็ตรงกับความต้องการทางบ้านแนวความคิดระหว่างจีนกับโซเวียตแล้ว ย่อมแน่นอนว่าจีนเองคงไม่ยอมให้ตนถูกคุกคามเข้าจุกอับด้วยการถูกบีบคั้นจากโซเวียต และหรือจากประเทศที่เป็นพันธมิตรกับโซเวียต ซึ่งหมายถึงเวียคนามนั่นเอง ยิ่งกว่านั้นจีนกับเวียคนามเองก็มีความขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะ คือ พาราเซล (Paracel หรือ Xisha) กับสแปรตลี (Spratly หรือ Nansha) อีกด้วย^{๔๔}

๔.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับเวียคนาม

ภายหลังฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียคนามโครับชัยชนะเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๔ (ค.ศ. ๑๙๗๑) นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเวียคนามกับโซเวียตใกล้ชิดเพิ่มมากขึ้น เพราะความจำเป็นของเวียคนามที่จะต้องอาศัยความช่วยเหลือในการฟื้นฟูประเทศ และเมื่อจีนกับเวียคนามมีความขัดแย้งกันในเรื่องเกาะทั้งสอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๗๐) เป็นต้นมาก็มีผลกระทบตอความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ในขณะที่เดียวกันเวียคนามก็มีความสัมพันธ์กับโซเวียตเพิ่มขึ้น เลอ ควน โคได้เดินทางไปเยือนมอสโก และได้มีการจัดทำข้อตกลงทางเศรษฐกิจ ๒ ฉบับ เพื่อให้ความช่วยเหลือและค้าขายกับเวียคนาม และเมื่อรัฐบาลเวียคนามมีความขัดแย้งกับจีนอย่างรุนแรงจนถึงขั้นที่รัฐบาลจีนระงับความช่วยเหลือทั้งทางค่านักดูและเงินดอลลาร์จกเจ้าหน้าที่เทคนิค ในขณะที่

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

เวียดนามกำลังต้องการความช่วยเหลือเป็นอันมากเพื่อพัฒนาประเทศ โซเวียตก็ได้ก้าวเข้ามาในช่วงจังหวะเวลาดังกล่าว โดยให้คำรับรองว่าจะช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนามเป็นจำนวนเงิน ๓,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในโครงการ ๕ ปีที่เวียดนามได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) และจนถึงสิ้นสุดลงในปีพ.ศ. ๒๕๒๓ (ค.ศ. ๑๙๘๐) ^{๕๕} ยิ่งกว่านั้นในปีพ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ปีที่โซเวียตได้ช่วยเหลือเวียดนามในโครงการทางเทคนิคถึง ๓๐ โครงการ ^{๕๖} และในปีต่อมาคือ พ.ศ. ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) โซเวียตและเวียดนามได้บรรลุข้อตกลงร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกก้าวหนึ่ง เมื่อในวันที่ ๒๕ มิถุนายน เวียดนามได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือด้านเศรษฐกิจของยุโรปตะวันออก (Council for Mutual Economic Assistance-COMECON) ซึ่งเป็นกลุ่มเศรษฐกิจของโซเวียตและยุโรปตะวันออก โดยนอกเหนือจากนี้แล้ว เวียดนามก็เป็นสมาชิกอีกประเทศหนึ่งที่อยู่นอกกลุ่มยุโรปตะวันออก เมื่อฝ่ายจีนทราบข่าวนี้ก็ได้อธิบายว่า เวียดนามเป็นศิลาในเอเชีย และจีนเห็นว่าการที่โซเวียตกับเวียดนามร่วมมือกัน เช่นนี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของจีน เพราะจากเหตุที่เวียดนามมีชายแดนติดกับจีนทางตอนใต้ โซเวียตอาจร่วมมือกับเวียดนามปิดล้อมตอนใต้ จีนจึงเพิ่มความช่วยเหลือให้รัฐบาลเขมรแดงที่พนมเปญ โดยส่งอาวุธและที่ปรึกษาจีนไปเพิ่ม และยังส่งทหารจีนไปเพิ่มบริเวณชายแดนด้านระหว่างจีนกับเวียดนามอีกด้วย ^{๕๗}

อย่างไรก็ดี สัมพันธภาพระหว่างเวียดนามกับโซเวียตได้คืบหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อในวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ทั้งคู่ได้ทำสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกันมีอายุ ๒๕ ปี ซึ่งข้อความสำคัญได้แก่มาตรา ๖ ที่ระบุไว้ว่า

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๘.

ภูมิภาคจะปรึกษาหารือกันในปัญหาระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ ซึ่งทั้งสองประเทศมีผลประโยชน์เกี่ยวของในกรณีที่ประเทศไทยใดประเทศหนึ่งตกเป็นเป้าของการรุกรานหรือถูกคุกคาม ภูมิภาคทั้งสองจะปรึกษาหารือกันอย่างวิบวาม เพื่อมุ่งหมายที่จะกำจัดภัยคุกคาม และใช้มาตรการอันสอดคล้องกันเพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงของประเทศภูมิภาค ๕๒

สนธิสัญญาดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนก้าวแรกในความร่วมมือที่จะใช้กำลังทางทหารนั่นเอง และสิ่งที่น่าสังเกตคือภายหลังจากที่ได้มีการลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวโดยฝ่ายเวียคนามนั้น ทั้ง เลอ ควน เลขาธิการพรรค และ ฟาม วัน กง นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปลงนามที่มอสโคว์แล้ว เวียคนามได้ดำเนินการอีก ๒ ขั้นตอน คือ ๕๓

ขั้นแรก ได้แก่การดำเนินการทางการทูตโดยแสวงหามิตรในเอเชียอาคเนย์ นายกรัฐมนตรี ฟาม วัน กง ได้เดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ พร้อมกับให้คำมั่นว่าเวียคนามจะไม่เข้าไปแทรกแซงในประเทศเหล่านั้น โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยผู้นำเวียคนามยืนยันว่าไม่ได้สนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด

ขั้นที่สอง ภายหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการทางการทูตดังกล่าวแล้ว ได้มีการจัดตั้งแนวร่วมชาวมกซ์ที่จลันลาวัณย์รัฐบาล พอล พต ขึ้นเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) ภายใต้ชื่อว่าแนวร่วมกู้ชาติเขมร (A United Front for the National Salvation of Cambodia) โดยมี เอง สัมริน เป็นประธาน และตามข่าวที่ออกโดยสำนักข่าวทาสส์ของมอสโคว์กล่าวว่า ได้มีการประชุมผู้แทนกลุ่มเขมรต่าง ๆ ในดินแดนที่ปลดปล่อยแล้วจากรัฐบาลพอล พต และมีคณะกรรมการ ๑๔ นาย เป็นองค์กรนำของแนวร่วม

ต่อมาในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙) เพียงระยะเวลาหนึ่งเดือนกับสี่วัน ภายหลังจากการก่อตั้งแนวร่วมกู้ชาติดังกล่าวขึ้น แนวร่วมฯ นี้ก็สามารถเข้ายึดกรุงพนมเปญได้ด้วยความช่วยเหลือของกองทหารเวียคนามจำนวน ๒ แสนคน

๕๒ กระทรวงการต่างประเทศ กรมสารนิเทศ, วิเทศสาร, (พฤศจิกายน, ๒๕๒๑): ๒-๓

๕๓ นรนิติ เศรษฐบุตร, อุทกกรรมหรือผลประโยชน์, หน้า ๑๓๔ - ๑๓๕.

โดยสรุป จากกรณีพิพาทระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาซึ่งเริ่มมาจากปัญหาชายแดนระหว่าง
ทั้งสองประเทศก่อนนั้น โดยมีความหวาดระแวงระหว่างกันผนวกกับอิทธิพลจากมหาอำนาจภายนอก
ที่มีผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกันก็ทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศทั้งสองรุนแรงจน
เวียดนามต้องส่งทหารของตนเข้าแทรกแซงในกัมพูชา และก่อให้เกิดสงครามยืดเยื้อภายใน
กัมพูชาตั้งแต่นั้นมา ระหว่างกองกำลังเขมรแดง (ซึ่งต่อมาพร้อมกับเขมรฝ่ายอื่น ๆ) ซึ่งสลายตัว
กลายเป็นกองโจรกับกองทหารเวียดนาม ซึ่งตั้งมั่นอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ในกัมพูชา เพื่อสนับสนุน
ระบอบเอง สัมริน ที่เวียดนามอุปโลกนขึ้นมา

การสู้รบดังกล่าวปรากฏว่า ฝ่ายที่ต่อสู้กันต่างก็ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากประเทศ
ภายนอก ทั้งที่เป็นมหาอำนาจและไม่ใช่มหาอำนาจ ทำให้สถานการณ์ขยายตัวออกไปส่งผลกระทบต่อ
ความสัมพันธ์และความมั่นคงระหว่างประเทศอย่างกว้างขวางไม่เฉพาะในภูมิภาคนี้เท่านั้นสหประชาชาติ
ซึ่งเป็นองค์การที่มีหน้าที่หลักในการขำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศจึงได้รับการ
ร้องขอให้เข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาการสู้รบที่เกิดขึ้นในกัมพูชาดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย